

V dokaz temu, evo par zgledov iz sosedne Rusije o varstvu ptic.

Podnebje južnozpadne Rusije je po večini enako onemu v Avstriji in tudi živalstvo je zelo enoisto. Pa zakaj se pri nas ne nahaja toliko živali, kakor na Ruskem? Odgovor je lahek: „ker je uničujemo in preganjamo“!

Kdor je imel priložnost bivati na Ruskem, gotovo je vsakega pozornost obrnilo velikansko gnezdo na poslopji ruskega gospodarja — gnezdo štorclje, čaplje. Tega ptiča ima ruski gospodar za svojega čislanelega gosta, z ničemur mu ne škoduje, tako da je čaplja pri njem tako domača, da hodi po dvorišču med drugo perutnino. Škodovati ptici, bi imela vsa družina za velik greh, zakaj prepričana je o njeni veliki koristi. Spomladi po povrnitvi iz toplega juga poišče čaplja svoj stari stan — gnezdo, kjer je imela lani mladiče — in skrbi za nov zarod; to se ponavlja dolgo vrsto let, dokler se dotično poslopje kako ne spremeni in ne zadene čaplje skupna usoda — smrt. In v tem slučaju podeduje gnezdo druga. Družina težko pričakuje čaplje z juga, pozdravlja jo z ljubeznjivimi besedami, podaja nji na dvorišče hrane, pri čemur jo ogleduje, je-li v resnici njihova čaplja, kateri so na jesen privezali rudeč trakec, v dokaz, se-li vrne nazaj.

Zanimivo je življenje te ptice, kako skrbi za svoje mlade. Zgodaj zjutraj do pozne noči leta po polju in travnikih, išče, kje kak gospodar dela na polju in kje bi našla največ ličink in golazni — in da taka ptica potrebuje precej, da napolni želodec, ni treba posebej omenjati. Par korakov za oračem stopa po brazdi cela tropa čapelj in drugih ptic, in gorje ogercu ali miški, katero plug izorje, bistremu ptičjemu vidu nič ne uide.

Zanimivo je opazovati čapljo po letu, kadar se žanje žito; v tem času izpeljava čaplja svoje mlade, 2 do 4 iz vsakega gnezda. V tropah priletavajo na polje, vedoč, da dobijo tu dosti za pod kljun. In da bi njim izpod kose ali srpa pač nič ne ušlo, približajo se tako blizu, da jih je moči z roko prijati; kakor hitro se pokaže na pr. miš, žaba, gaščERICA, hop! jo že ima v dolgem kljunu. To se godi celi dan, dokler so delavci na polju; kakor hitro pa le ti odidejo, leti tudi čaplja domu, zadovoljna z dnevnim dobičkom.

Naj omenim nekoliko še o drugem živalstvu. Na Ruskem je v resnici mnogo ptic in živali, roparskih in koristnih in to zato, ker se ropne preganjajo malo, koristne čisto nič. Lisica, jež, krt, vidra, orel, kanja, vrane se prištevajo med škodljive živali. Vprašajte pa ruskega kmeta, ali lisica davi vedno le domačo kuretnino? Odgovori vam, da se lisica po leti hrani z mišmi in da se najlažje dobi lisica tam, kjer je največ poljskih miši; tam se lisice shajajo, tam jih po noči pričakujte!

Isto velja o vpijatih pticah; če ta ali oni škodljivec zaduši kakega mladega zajca ali jerebico, za to se na Ruskem ne brigajo. — Koristnih ptic, slavcev, škrjančkov in podobnih, pa ni pri nas nikjer toliko, kot na Ruskem. Ni ga vrta in gaja, da bi ne bilo slišati meseca majnika velikih slavčjih koncertov cele noči in po dnevu žvrgolenja najraznejših krilatcev. In kako taka množina ptic uniči vsako golazen, dokazuje na pr. sledeči slučaj.

Na obširnem gospodarstvu je vrtnar, kateri oskrbuje okrog 60 desjatin vrtov in sadovnjakov, v pomoč ima samo dva pomagača. Ko ga pri obisku vprašam, kako more s tako malo pomočjo izhajati v tako razsežnem prostoru, mi odvrne z nasmehom: „Ako bi služil kje v Avstriji in imel v oskrbi tako velikanske vrtove, si niti predstavljati ne morem, koliko bi moral imeti pomočnikov za obiranje gosenic in prstenčarjev, tukaj pa sem s tem delom gotov v par dneh; to delo oskrbujejo največ ptice“. Za obiranje gosenic se na Ruskem malo kdo poprime, pa vender o takih škodah po gosenicah, kakor pri nas, ni čuti. In vzrok temu? Gotovo le „varstvo ptic in živalstva“.

Ruski gospodar ima do ptice nekako spoštovanje in žaliti jo, bi imel priprosti ruski mužik za greh! Najboljši dokaz tega spoštovanja je „praznik ptic in živalstva“, ki ga imajo vsako leto v staroslavni Moskvi in h kateremu prihajajo nebrojni prodajalci in kupci ptic. Vsak nakupi ptic po možnosti, bogatini jih nakupijo velike množine — pa ne zato, da bi jih vzeli domov, ampak da bi jim dali prostost; izpuščajo jih koj na mestu iz kletke, opominjajoč, naj se v drugo ne dajo več ujeti! — In podobnih zgledov o varstvu ptic na Ruskem je mnogo.

In pri nas?

Vpijate ptice in živali se zatirajo vseobčno, tudi postava to dovoljuje, in to samo zato, ker uničujejo divje zajce, jerebice, divje peteline, fazane in dr. za gospodo važno zver; — a dovoljujem si vprašati:

„Ali mar vrana in kragulj živita samo o jerebicah in zajcih“? Vsak gospodar mi odkimava — in ako bi nam zveri pojedle tudi vse jerebice in zajce, ne bode to kmeta toliko bolelo, kakor če mu miši uničijo celo letino!

Zato svetujem slovenskim kmetovalcem: „Ne izmišljajte si preveč umetnih sredstev za pokončevanje raznih škodljivcev, zakaj le malo pomagajo; pustite to narodi, ona najbolje za nas poskrbi, pa le v slučaju, ako jo tudi vi podpirate, t. j. ako varujete ptice in živali sploh, v prvi vrsti pa koristne.“

Kmetijske raznoterosti.

Vlačljivost vina. Še ni dolgo, kar so mi postregli gostoljubni Slovenci v neki vasi z vinom, ki je bilo podobno olju, to se pravi, da se je vleklo kakor olje. Če tako vino

ostane dalje časa v posodi, ne da bi ga pretočili ali zdravili, postaja vedno bolj gosto, tako da ga nazadnje ni moči več pretočiti; po okusu se ne spremeni. To se navadno zgodi takemu vinu, ki je pripravljeno iz grozdja, katero ima malo tanina (čreslovine) in kisline, kakor n. pr. iz zeleniča (Sylvaner) žlahtnine (Gutedel). To prikazen opazujemo kmalo po vrenju ali pa v teku jednega leta. Ta bolezen se navadno prikaže le pri belih vinih, ki leže dolgo na drožah. Tudi vino iz gnilega grozdja je podvrženo tej bolezni. Taka vina imajo še dokaj nepovrelega sladkorja, ker je bilo vrenje dotičnega mošta nepopolno. Krive so tudi vlačljive glivice (Schleimhefe), katere spremenijo sladkor v vlačljivo podobo. Da se obvarujemo te bolezni, moramo takšno grozdje zmastiti ter nekaj časa pustiti, da se tanin in kislina izvlečeta iz jagodnih kožic. Ako hočemo vlečno vino popraviti, treba je, da storimo to takoj, ko se je pričela bolezen. Prvo, kar nam je v tej reči storiti, je to, da vino pretočimo skoz cedilo ali lij navadne vrtno škropilnice. Skoz tako pripravo teče vino v mnogih drobnih curkih ter se pomeša z zrakom. Sod se mora seveda žvepljati. Ker nedostaja vlečnim vinom čreslovine (tanina), kakor sem že omenil, treba mu je iste dodati. Na 1 hl se vzame 10 do 15 gr. Tanin se v vodi raztopi ter se vlije v bolno vino in se nekaj ur meša. Najbolj priporočljivo pa je, da se tako vino, ko se je pretočilo, zmeša s kakim kiselim in vino se gotovo popravi. Dobro sredstvo je tudi vinski kamen, katerega se dene na hl 100 gr. Upam, da sem s tem ustregel marsikateremu vinorejcu.

Mah na travnikih moraš odpraviti. To je eden najhujših sovražnikov na travnikih. Če se hitro ne odpravi, izsesa tla in zaduši vse boljše trave in najboljši travnik vniči. Živina pa se ga tudi ne dotakne. S posebno brano za travnike ali pa tudi z navadno, če si one ne moreš kupiti, prav močno povleči in razdrapaj one dele, kjer se je prijel mah. To se zgodi v pozni jeseni ali pa zgodaj v spomladi. Tudi to pomaga, če pred zimo potrosiš mahovino s peskom do šest centimetrov na debelo. Poleg tega pa moraš tak travnik kakor hitro mogoče z močnim kompostom dobro pognojiti.

Ovsena krma za krave je jako dobra, posebno za dojnice. Ovsena slama ima v sebi več takih snovi, ki se potrebujejo za mleko, kakor slame kake druge vrste. Krave jo tudi rade jedo in lahko prebavljajo, če je bila o pravem času požeta in dobro spravljenjena. Ovsena slama je boljša kakor ječmenova, ker ta se od ležanja in mokrote prej pokvari. Še boljše je, če se ovsena slama rabi kot rezanica. Ni res, da bi zavoljo ovsene krme mleko dobilo kak neprijeten okus. Slama seveda ne sme biti gnila ali plesniva. Ako je bil oves smetljiv, naj se taka slama zreže, s kropom popari in primešajo otrobi in druge reči. Tudi je boljša z roko zmlačena slama kakor pa s strojem.

Podrezavanje konjskega repa — je velika neumnost. Poprej so rezali repove gosposkim konjem, da so bili kakor zajci, zdaj pa že tudi nekateri kmetj posnemajo to nespametno šego. Konj ni zato nič lepši, če ima kratek rep, ampak ravno nasprotno, dolg in košat rep je konju kinč. Z repom se konj brani muh in obadov, če mu ga odrežeš, pa mu še to orožje vzameš. Če že torej režejo repe gosposkim konjem, ki so samo za parado, naj že bo, ti imajo itak navadno mrežo na sebi zoper muhe, konjem pa, ki morajo težko delati, pusti rasti, kar jim je narava dala, da ne bodo od muh še več trpeli.

Kako je čistiti sobna tla. S ščetjo (krtačo) je drgati le po dolgosti, ne pa po širokosti lesa, ker se na ta način tla ne kvarijo in postanejo bolj bela.

S čim je čistiti sobni pod. Naše gospodinje umivajo lesena sobna tla z milom. To pa ni prav. V ta namen je boljša mešanica, katera sestoji iz enega dela živega apna in iz treh delov drobnega peska. Ta način snaženja je cenejši,

očisti pod bolj natanko, in umori slednjič morebitne mrčese v razpokah. Mokra ščet se namoči v gori naznačeno mešanico, pod se dobro odrga (oriba) ter se izplahne naposled s čisto vodo.

Za prevažanje živine in mesa na avstrijskih državnih železnicah je izdala železniška uprava poseben „Cours-Buch“, veljaven za zimsko dobo 1901/1902. V tej knjigi, ki bo odslej redno izhajala v maju in oktobru ter se dobivala pri tvrdki O. Maass' Söhne, Dunaj I, Wallfischgasse 10, za ceno 1.20 kron, sta dva oddelka. V prvem se nahajajo vse določbe za transport živine in mesa, v drugem pa vozni red onih vlakov, ki so najpripravnejši za prevažanje živine.

Izkopavanje divjakov. Izkopavanje divjakov naj se začne kolikor mogoče pozno v jeseni, ker divjaki na spomlad začnejo zgodaj gnati. Ako imajo divjaki v jeseni dovolj korenin in imajo debelost svinčnika, presadimo jo lahko na pomlad v drevesnico, kjer se cepijo. Slabejše pa posadimo zopet na prejšnje mesto, kjer se do drugega leta okrepcajo. V jeseni izkopani divjaki se pokopljejo na nepremrzlem kraju v zemljo, pa ni potrebno vezati jih, temveč v vrsti jeden za drugim. Korenine moramo dobro zakopati.

Kakšna toplota naj bo v hlevih? „Gorkota v hlevih je pol hrane za živino“, pravi star pregovor. Resnica je, da v mrzlih hlevih žival potrebuje veliko več krme, da se ohrani, nego v primeroma gorkih. Toda mera za gorkoto hleva je pri raznih vrstah živali jako različna. Najhujši mraz dobro prenesejo ovce, ker imajo debel volneni kožuh, pod katerim že pri 8° R. dobro vspevajo. Nasproti temu potrebujejo žrebeta veliko več gorkote, namreč okoli 14° R. Goveda je navajena bolj srednje gorkote od 10—12°. Svinje pa, če nimajo dovolj toplega hleva in dosti suhega nastilja, ponašajo se slabo, kakor na rast, tako tudi na vago.

Vzroki, da svinje žró svoje mlade. Da svinje žró svoje mladiče, se dostikrat zgodi. Vzrokov za to je več, vendar pa sta dva, vsled katerih se to najpogosteje zgodi. Prvi vzrok je nekak strah, katerega žival itak vsled slabosti ima v sebi, pa če vrhu tega še količkaj vidi ali sliši plašnega, je naenkrat vsa divja in ne vé, kaj bi počela. Radi tega je treba okoli hleva take živali skrbeti za mir, posebno če se iz tega hleva kaj vzame za zaklati, treba to živinče tihoma odgnati v stran, da se ne sliši v hlevu cviljenje ali pasje lajanje. Zgodilo se je namreč že, da je doječa svinja, ravno ko je to slišala, kmalu podavila celo gnjezdo mladičev. Enako treba varovati take svinie vsakega drugega ropota, kar jim razburja živce, da so popolnoma plašne in divje. Drugi vzrok za to je nepravilna klaja brejim svinjam. Nek ameriški svinjerejec je opazoval, da svinje, ki so navajene na težko prebavljivo hrano, veliko preje se lotijo praset, nego one, ki so se hranile z zelenjavo in drugo lahko krmo. Tako je dajati brejim svinjam za hrano zelenjad, ali če te ni, kake buče, korenje itd., nikakor pa ne krompir, ker ta je težko prebavljiv. Treba je še paziti, da v takem času, ko ima svinja povreči, se ne sme predstavljati iz jednega hleva v drugega, ker v novem hlevu je še veliko bolj nepokojna. Ker je ta žival tako rahla glede zdravja, pa ima primeroma največ vrednosti glede cene in se najlažje spravlja v denar, treba je, da jo kmet vsestransko čuva in jo oskrbuje.

Madjari za italijanska vina. Ker je na italijanska vina postavljena v Avstriji premajhna uvozna carina (colnina), zato prihaja k nam veliko italijanskega vina, naša vina pa se ne morejo prodati ali le za majhno ceno. Upravičeno zahtevajo vsled tega avstrijski vinogradniki, naj se carina zviša. Italijani so zelo hudi na to zahtevo in trdijo, da ne bodo več sklenili zveze z našo državo. No, nam je za polentarje malo mar, pač pa se Madjari zavzemajo za Italijane. Madjarski politiki zahtevajo, naj carina ostane kakor dozdej, sicer zgubimo prijateljstvo Lahov. Bati se je treba, da bodo zmagali Madjari, ne pa avstrijski vinogradniki s svojimi željami.

Uvoz živine. Zaradi rudečice pri svinjah je prepovedano uvažati svinje na Ogrsko iz političnih okrajev Hartberg in Ptuj, zaradi svinjske kuge pa iz političnega okraja Ptuj. — Zaradi svinjske kuge je prepovedano uvažati svinje iz občin Nemški Podčetrtek, Donavic okraja Ljubno, Marenberg in Gorenji Feising okraja Slovenji Gradec in obmejnega okraja Ptuj. Zaradi rudečice pri svinjah je prepovedano uvažati svinje iz občine Hopfau okraja Hartberg, Hochtregist okraja Vojčberg in obmejnega okraja Celje. Ta prepoved se razteza na imenoma navedene občine in njih sosedne občine.

Gnojenje sadnega drevja. Dobro pognojeno sadno drevo nima samo moči, razvijati sadja, temveč tudi, da se prihodnje leto drevo dobro obraste. Dobro in enakomerno pognojena drevesa se tudi z večjo lahkoto zoperstavljajo raznim škodljivcem, kakor nepognojena. Gnojenje pa se lahko vrši: 1. S hlevskim gnojem, ki ne sme biti svež. Za jedno razvito drevo je treba 100—150 kg. 2. S kompostom ali mešanjem, katerega treba 150—200 kg za razvito drevo. 3. Z gnojnico, katere treba za razvito drevo 15—20 velikih škropilnikov (škropilna posoda — Kanna). K tej je dobro pridjati še lesnega pepela. Ako pa manjkajo ta gnojila, si lahko pomagamo z umetnim gnojem in sicer treba na razvito drevo: $1\frac{1}{2}$ —2 kg žveplenokislega kalija, $1-1\frac{1}{2}$ kg superfosfata, $1-1\frac{1}{2}$ kg žveplenokislega amonijaka. Čas gnojenja je za hlevski gnoj in mešanec v jeseni, med tem ko se z gnojnico lahko gnoji v jeseni in spomladi. Gnojenje s hlevskim gnojem kakor tudi z mešancem se vrši tako-le: Izkoplji okoli drevesa rov, ki je 1 m širok in 20—30 cm globok. Rova ne smeš delati okoli debla, temveč tako daleč od njega, kakor daleč segajo veje. V ta rov raztrosi gnoj in ko je poln, pa deni poprej iz rova izmetano zemljo na gnoj tako, da ga zakriješ. Z gnojnico pa se gnoji, ako izkoplješ jamice okoli drevesa, kakih 30 cm globoke in široke, katere so 1 m narazen. V te jamice je dobro, če daš najpoprej pest pepela in nato se vlije gnojnice. Gnojnica ne sme biti sveža, ker lahko, posebno mladim drevescem, škoduje. Gnojenje dreves bi se moralo vršiti vsako četrto leto, ali pa tedaj, ako je bilo leto zelo rodovitno, da se zopet opomore.

O poleženem žitu. Da poleže žito, ni odvisno od kake bolezni, marveč od preobilnega deževanja, posebno če pada dež z viharjem. Pa tudi zaradi gnoja in zaradi slabe lastnosti zemlje poleže žito; če se je gnojilo pšenici s svežim in premočnim gnojem, kaj rada poleže. Svetujem za to, da se ne gnoji s svežim gnojem in tudi ne preveč; najbolje pa je, če sledi žito za setvijo ali rastlino, kateri se je že dobro gnojilo. Gosta setev kaj rada poleže, zato treba primerno redko sejati, posebno na močnih njivah, na katerih se žito že tako čvrsto obnese. Tudi v prevlažni zemlji žito rado poleže; manj škodljivo je, če poleže žito pred cvetjem, posebno če ni bilka zlomljena, ker se more še popraviti; pozneje poleženo žito pa ostane revno ali še celo na njivi segnije.

Poučni in zabavni del.

Zgubljeni brat.

Povest iz Long Islanda.

Le do šestnajstega leta zamogel je farmer Seastone v Greenville svojega starejšega sina Viljema, na kojega pomoč pri delu na polju se je najbolj zanašal, obdržati na domu, toda potem mladeniču na deželi ni bilo obstanka. Bil je parkrat z očetom v Novem Jorku in ogromno mesto se mu je tako omililo, da je sklenil, podati se v mesto. Očetova svarila

in materine solze ter dokazi, da bode v mestu za vedne čase zgubljen, bili so zaman in le z nekakim nezadovoljstvom je pomagal očetu pri delu. Nekega večera iznenadila ga je mati v trenutku, ko je pospravljaj svoje stvari v mali ročni kovčeg, s katerim je nameraval po noči pobegniti. Naravno, da je v inače mirni hiši nastal nemir. Konečno je mladenič pričel prositi, jel dokazovati, da bode starišem zamogel pomagati, da jih nikoli ne bode pozabil in tako mu je naposled njegov oče vendar dovolil svoj namen izvršiti. Blizu očetove farme je imel neki novojoški trgovec svojo vilo in on je obljubil Viljema vzeti v svojo trgovino za malo plačo. Tako se je Viljemova želja izpolnila, ter se je konečno poslovil od svojega rojstnega kraja in roditeljev, ter je odšel, kamor mu je velelo srce.

Farmerju Seastone tudi na stara leta ni bilo lahko, in njegovo posestvo, katero je kupil z onim denarjem, kojega je v mladosti v mestu prihranil, mu ni toliko prinašalo, da bi zamogel na stara leta brez težkega dela in brez skrbi živeti. Ker je pred desetimi leti kupil, je bilo zemljišče, koje že ni imelo mnogo rodilne moči, hišica skozi katero je veter na vseh straneh uhajal in zbirka starega poljedelskega orodja, katero je še od svojega deda in strica poddedoval.

Moral je torej od ranega jutra do noči delati, ako je hotel svojo rodbino preživeti in zapuščeno farmo izboljšati. Vrh tega je bilo še par slabih letin, katere staremu Seastoneju nikakor niso napravile radosti. Vender pa vsled tega ni obupal in s pomočjo svoje soproge ter marljivih otrok, zamogel se je vedno obdržati na površju in svoje otroke pošteno vzgojiti.

Očetu bi bilo najdražje, ako bi njegov Viljem, ki je bil postal krepek mladenič, ostal na domu in prevzel saj nekoliko njegovega dela. Tako bi zamogla polje povečati in s tem bi bili tudi dohodki večji, toda, kakor rečeno, Viljema ni mogel nihče doma pridržati. Ker je že najstarejši sin bil takorekoč za njega zgubljen, zanašal se je farmer na svojega dvajstletnega sina Johna, kateri mu je kljub svoje mladosti izdatno pomagal. Slednji naravno ni bil trgovskega značaja, kakor Viljem, koji je že z desetim letom umel vsako še tako neznatno stvar v denar spremeniti in denar hraniti, toda krmiti živino in delati na polju mu nikoli ni dišalo.

Tako je živela Seastonova obitelj leto za letom. Tri manje hčerke so hitro rasle in dasiravno sta oče in sin naporno delala, je obitelj vedno več potrebovala. Kar je očetu denarja preostalo, porabil ga je v to, da je svoje polje povečal, toda vsako njivo so morali očistiti in iztrebiti korenin, kar je stalo obilo dela in muke.

Toda, tako je človeško življenje. Ko je Seastone svojo željo izpolnil in svoje polje povečal, je nekega